

TEREZIJINO ISKUSTVO BOGA KAO TEOLOŠKI KRITERIJ I IZVOR TEOLOŠKE SPOZNAJE

Dr. Tomislav IVANČIĆ

Vrijeme u kojem nam je dodijeljeno živjeti u prvi mah daje dojam sklonosti govoru o vjerskom iskustvu. Znanost se, naime, isključivo bavi opipljivim, eksperimentalnim, dakle iskustvenim istraživanjima i donosi iskustvena otkrića. Ona je dala iskustvo da se blagostanje može ostvariti, ali i iskustvo svojih granica. U našem marksističkom ambijentu naglašava se da je praksa, iskustvo kriterij istinitosti neke teorije. Starije generacije su iskusile brutalnost posljednjeg rata, ali i iskustvo izgradnje zapadnog svijeta. Ateizam, kao vjera da Boga nema, utemeljio se na iskustvu Božje odsutnosti.

U tom kontekstu bogatog iskustva u svijetu ništa nije normalnije nego zaključiti da bi iskustvo vjere i spasa najbolje odgovaralo evangelizaciji suvremenog svijeta.

Uvjerjenje u Crkvi, međutim, baš je suprotno. Crkveni prostor je ispunjen averzijom prema vjerskom iskustvu. U njemu rastu nove teorije i sve duži govori o Bogu i spasu. Donekle je to normalno. Iskustvo, naime, u svim područjima života daje sigurnost u spoznaji i vladanju. Teorije su nesigurne; praksa, iskustvo je dokaz istinitosti teorije ili je opovrgava. Iskustvo je, dakle, sigurno. U vjeri je, čini se, obratno. Dok smo na području teoretskog, racionalnog istraživanja, osjećamo se sigurnima. Čim se u vjeri stupi na tlo iskustva upada se u nesigurnost i sumnje: nije li riječ o tlapnji, halucinaciji, varci, psihopatološkim inscenacijama, zlim ili dobrim duhovima, o čovjekovoj podsvijesti ili o Bogu? Čini se, dakle, da u Crkvi teorija daje sigurnost, a iskustvo nesigurnost. Tako su svijet i Crkva u raskoraku. Svijet se zbog iskustva udaljuje od Boga, a Crkva mu želi Boga „ugurati” na neiskustvena vrata.

Govoreći ovdje o Terezijinu iskustvu Boga, najprije ćemo reći što je to iskustvo, osobito vjersko iskustvo, zatim ćemo iznijeti Terezijino iskustvo Boga, da bismo na koncu pokazali je li moguće da ono bude teološki kriterij i izvor teološke spoznaje.

1. ISKUSTVO

Iskustvo je mnogoznačno i nemoguće ga je jednostavno odrediti. Ono je više temeljna riječ za ono što se u subjektu događa, nego jasni pojam o tom događanju.¹

Najjednostavnije značenje iskustva jest da čovjek prima podražaje koji u njemu stvaraju osjete. To je pasivno značenje iskustva u najširem smislu. Aktivno pak značenje je u tome da čovjek planski skuplja dojmove i traži dojmive situacije.

Iskustvo je u sebi kompleksno. Ono je širi pojam od znanja. Ono je šire i od doživljaja, jer je rezultat mnogih doživljaja. Znanje je neosobno, iskustvo osobno. Znanje je pasivno, iskustvo aktivno. Iskustvo, naime, korigira naše znanje i ono prožima i mijenja život čak i kad ga otklanjamo. Iskustvo snažno određuje naše osjećaje, reagiranje, mišljenje i djelovanje. Ono je i temelj razumijevanju bilo kakve znanstvene informacije. Ono što nije prije bilo u osjetnom iskustvu, ne može biti niti u umu, stari je filozofsko-spoznajni aksiom. Iskusan čovjek je onaj koji nešto osobno zna, ali i može. Iskustvo je dakle moć. Iskusan pilot, iskusan sportaš, iskusan plivač, iskusan vjernik – sve su to ljudi koji ne samo znalčki rade, nego i mogu učiniti više i bolje i sigurnije od neiskusnih. Njemački izraz „Er-fahrung“ znači spoznaju stečenu putovanjem (fahren). Putujući čovjek sabire dojmove, doživlja i iskustva. Romanska riječ je „ex-periri“, nešto iz probanja dobiti. Naša riječ „iskustvo“ govori da se spoznaja dobiva iz kušanja.

Poopćeno možemo reći da se iskustvo, s obzirom na objekt, dobiva na tri načina: najprije kao iskustvo u nekom osobnom doživljaju, zatim kao iskustvo stečeno u eksperimentiranju i napokon kao iskustvo dobiveno u svagdašnjem životu. U tom smislu autori govore o empirijskom, eksperimentalnom i eksperijencijalnom iskustvu.²

S obzirom na psihički doživljaj iskustvo se dijeli na vanjsko i nutarnje. Vanjsko je ono koje se dobiva izvana, iz osjetnog svijeta preko vanjskih osjetila. Nutarnje je pak ono koje nema impulsa izvana, nego se dobiva samo unutarnjim sposobnostima. Takva je ljubav, kušanje istine, mudrosti, dobrote i napokon iskustvo Boga.

Filozofski gledano, iskustvo je spoznaja koja se dobiva iz neposrednog dodira sa stvarima.³ Suprotno od iskustva je intuitivna spoznaja kojoj je sam spoznajni čin izvor spoznaje. Tako spoznaje Bog. I svi duhovi. Filozofsko iskustvo može biti apriorno i aposteriorno. Apriorno je transcendentalna spoznaja prvih principa ili praspoznaja, poput intuicije, spoznaja koja sama sebe dokazuje, koja je osvjetljena u sebi i ne treba dokaza. Tako je to kod principa kontradikcije, mogućnosti spoznaje i sl. Aposteriorna su osjetilna i duševna iskustva.

Suditi o jednom iskustvu može samo novo iskustvo. Osim toga sudi ga nutarnje svjetlo, koje je u samim iskustvima. Tako sama savjest sebe sudi.

1 Usp. D. *Mteth*, Nach einer Bestimmung des Begriffs „Erfahrung“: Was ist Erfahrung? u *Concilium* 3 (1978) 160.

2 Usp. J. *Mouroux*, L'expérience chrétienne, Introduction à une théologie. Paris 1952, str. 24.

3 Usp. G. *Siewerth*, Erfahrung (philosophisch) u: *LThK* 3, 977–979.

S obzirom na vrijeme možemo govoriti o kritičkoprogresivnom i o konzervativno-restaurativnom iskustvu. Mladi žele iskusiti nov život i time stvarati nove strukture života. Starije generacije se pozivaju na svoje dugogodišnje iskustvo i žele zadržati status quo.⁴

U odnosu na vrijeme možemo također promatrati iskustvo kao trenutni događaj (npr. Pavao pred Damaskom) koji određuje čitav daljnji tok života i iskustava, te poništava sve druge spoznaje i njima se suprotstavlja. Može, međutim, iskustvo biti takvo da kasnije uzrokuje lavinu novih doživljaja i iskustava ili da se i dalje događa i oživljuje kroz povijest čovjeka ili neke zajednice (npr. apostolsko iskustvo u povijesti Crkve).

Iskustva su strukturalno različita, već prema područjima na kojima se događaju. Zato je religiozno iskustvo također strukturalno samosvojno i ima svoje zakonitosti. Religiozno iskustvo je ono koje biće čovjeka u temelju radikalno zahvaća. Čovjek tada doživljuje svoj odgovor Bogu u vjeri ili svoje odbijanje odgovora.⁵ U tom iskustvu čovjek doživljava metafizičko, etičko i egzistencijalno iskustvo bitka i egzistencije, kao i svjedočenje Boga za njegovu objavu.

Religioznom iskustvu pripada i iskustvo nadnaravnog života, koji se očituje u molitvi, karitasu, primanju sakramenata i moralnom životu. U to ulazi i nutarnje iskustvo krivnje, kajanja, radosti, mira, sabranosti, suhoće, neutješnosti, straha i sl.

Uz *iskustvo* nadnaravne stvarnosti vjernik može doživjeti i *svjedočanstvo* nadnaravne stvarnosti. Božja blizina i njegovo djelovanje nalaze se u dubini bića i samo se analogno mogu i spoznati. To djelovanje Božje milosti ne može se sa sigurnošću razlikovati od našeg naravnog duhovnog djelovanja, jer se milost uvijek doživljava zajedno s našim djelovanjem i jer nitko ne može nezabludivo znati je li u milosti ili ne.⁶ Zato se ne može odijeliti naravna transcendencija ljudskog duha od milosnog djelovanja Duha Svetoga u samoj teološkoj refleksiji. Budući da se na svako Božje djelovanje u čovjeku javlja odgovor, postoje indicije za Božje milosno djelovanje u odgovoru. Te indicije su: mir, radost, jakost, prosvjetljenje, uslišanje u molitvi, zatim jačanje žara, ljubavi, strpljivosti i uopće rasta nadnaravnog života i moralnog vladanja.

U tom su području i mistički doživljaji. No, mistika je tada bitni sadržaj svakog kršćanskog života koji prelazi put čišćenja, prosvjetljenja i sjedinjenja s Bogom. Dar mudrosti naziva sv. Bonaventura „cognitio Dei experimentalis”, a na drugom mjestu „kušanje božanske slatkoće”.⁷ Taj stalni rast iskustva naziva se „osjećaj Božje blizine”, „raspaljivanje ljubavi”, razumsko gledanje i slušanje, zanos, ushit, osobno priopćavanje, privatna objava, događaj čudesnoga. Za sve to nužno je razlikovanje duhova, jer su zastranjenja i zavođenja moguća. Bitno je pri tome da se

4 Usp. E. Schillebeeckx – B. von Jersel, Autorität von Offenbarung und von neuen Erfahrungen, u *Concilium* 3 (1978) 139.

5 Usp. A. Halder, Erfahrung (religiös) u *LThK* 3, 979.

6 Usp. D 802, 823 sl.

7 Usp. Bonaventura, Opera III, 774 i 778, Q 1887.

ono što je tako objavljeno slaže s naukom Crkve i njezinim moralnim normama, te da nisu oslabljene kreposti dotične osobe.⁸

Mističko i karizmatičko iskustvo u kršćanstvu su u biti identični. Obično se karizmatičkim smatra ono iskustvo koje služi drugima i zato je proročko, služi naime zajednici Crkve, dok je mističko privatno, dano osobi za njezino posvećenje. U tom smislu se smije govoriti o darovima Duha Svetoga koji su sposobnosti kojima kršćani služe drugima u Crkvi i svijetu, te o plodovima Duha kojima kršćanin postaje kreposniji. No, teško je to do kraja odijeliti, jer i privatna objava i svetost pojedinca mogu služiti drugima. Čini se da je bolje u kršćanskoj vjeri ne govoriti o mističkim iskustvima, nego o vjerskom kršćanskom iskustvu Duha Isusa Krista. Riječ mističko poprimila je naime odviše negativne i misteriozne crte.⁹

Nutarnja viđenja i spoznaje nastaju u vjerničkom razumu, mašti i osjećajima, a katkada čini se da mogu biti i vanjskim osjetilima spoznatljiva. Božji Duh uzdiže čovjekov duh i neposredno mu priopćava nadnaravne stvarnosti.

Vjera Crkve je prvotno iskustvo Isusa Krista koje je on po Duhu predao apostolima, a oni čitavom svijetu do kraja vremena. Evanđelje je, dakle, prvotno iskustvo koje biva oživljeno u svim vremenima Crkve i u svakom vjerniku koji je spreman početi putem obraćenja i opredjeljenja za Isusa Krista. Evanđelje kao radosna vijest je prvenstveno iskustvo, a tek onda nauk. Najprije susret s Isusom, a onda teologija. Stoga ispravnost evanđeoske istine može na horizontalnoj liniji potvrditi pisana riječ Evanđelja, ali na vertikalnoj i aktualnoj liniji to može samo Duh Božji po sadašnjem iskustvu. Prvotno iskustvo Crkve može se razumjeti tek kroz sadašnja iskustva. Ta iskustva nisu nove objave već uvijek ista evanđeoska objava koju je donio Isus Krist i koja se u svakome oživljava sve do konca svijeta.¹⁰

Kršćanska objava je, dakle, jedinstven i neponovljiv događaj Isusa Krista. On se ne da izravno prenijeti na drugoga, no svaki vjernik može sudjelovati u tom iskustvu Isusa Krista, u iskustvu njegove smrti i uskrsnuća. Ono se događa kroz mogućnosti i određene „filtre“ svakog pojedinog vjernika. No u srži je ono uvijek isto. Ono se ne može događati bez posrednika. Predaje se propovijedanjem, svjedočenjem i molitvom.¹¹ Zato se ne može predati samo pisanom riječju, nego jedino preko živih posrednika. Ne može se predati ni samim propovijedanjem, pa ni samom molitvom. Uvijek je nužno sve troje: kateheza, molitva i svjedočenje. Svjedočenje pak zahtijeva iskustvo u onome koji svjedoči. Tko nema iskustva ne može svjedočiti.¹² No onaj koji svjedoči mora znati moliti. Kroz molitvu, naime, Duh Sveti svjedoči za Isusa Krista u onome koji mu se obrati. No uvijek se pri tome radi o spasonosnom Duhu Isusa Krista. To znači da su bez kateheze ili propovijedi o Isusu Kristu molitva i svjedočenje nedostatni za oživljavanje novoga iskustva. Na

8 Usp. G. Siewerth, *Erfahrung* u *LThK* 3, 980–981.

9 Usp. K. Rahner, *Mystik (theologisch)* u *LThK* 7, 743–745.

10 Usp. D. Tracy, *Offenbarung und Erfahrung. Der partikuläre und universale Charakter christlicher Offenbarung*, u: *Concilium* 3 (1978) 194–200.

11 Usp. Pavao VI, *Evangelii nuntiandi*, br. 41, 42–44, 46 i 75.

12 Usp. Pavao VI, *Evangelii nuntiandi* br. 46.

koncu ipak treba naglasiti da je iskustvo Božji dar i, prema tome, ovisi o slobodnom Božjem darivanju. No, zato što je obećano ono ima garanciju Božju da će ga primiti svaki koji se obrati i za njega moli¹³.

Iskustvo se, prema tome, dobiva i posredno i neposredno. Posredno preko onih koji ga već imaju, neposredno u tom smislu što ga samo Bog može dati, a ne oni koji su ga iskusili.

2. TEREZIJINO ISKUSTVO BOGA

Sv. Terezija je kršćanka. To znači da njezino iskustvo nije na temelju općeg, prirodnog religijskog iskustva, nego na temelju krštenja i kršćanske vjere. U svojim iskustvima ona se poziva na crkveno učenje i Sveto pismo. Govori o iskustvu Isusa Krista, osobito njegovog čovještva. Do toga iskustva ona ne dolazi nekim vježbama askeze, pokore, trpljenja, nego živom vjerom izraženom u meditativnoj molitvi. Ili još jasnije: ona dobiva iskustva zato što ozbiljno uzima Evandjelje i Isusovu prisutnost među nama.

Što je Terezija doživljavala? Ovdje ćemo pokušati nabrojiti njezina iskustva porredana ne po kronologiji događanja, nego po hijerarhijskom redosljedu.

Već od početka boravka u samostanu Terezija je naučila tzv. nutarnju molitvu. Za razliku od usmene, to je molitva razmatranja i meditacije. Dok je još bila rastresena i odana svijetu i sjetilnosti, kako to sama o sebi piše, već je doživjela Krista kako ju opominje. „Vidjeh ga duševnim očima mnogo jasnije nego što bih mogla vidjeti tjelesnim” (*Moj život / Ž.* / gl. 7,6). Lik se urezao u njezinu dušu, prenerazio je i smeo. Kasnije je nešto zanemarila tu molitvu (usp. *Ž.* 7,11) i godinu i pol dana nije tako molila. Nakon toga opet počinje nutarnju molitvu, ali istodobno želi zadržati zadovoljstva svijeta. Oko osamnaest godina bori se između Boga i svijeta. A onda je započelo novo razdoblje (usp. *Ž.* 8,3). Potrebno je bilo da je molitva dovede do toga da se ne pouzda u sebe i da se posve osloni na Boga. Pokušavala je moliti tako da si predoči Isusa u mucu ili u Vrtu getsemanskom i tu boravi s njime. Tada je već doživljavala „naslade i užitke” u molitvi (usp. *Ž.* 9,9). U molitvi u kojoj si je predočivala Isusa, doživljavala je snažnu prisutnost Kristovu i to u razdoblju u kojem se još nije posve oslobodila štetnih prilika i rastresenosti. Nisu to bila viđenja, nego nešto što ona naziva mističnom teologijom. Tri su inače vrste takvih viđenja: tjelesna, imaginarna i intelektualna, već prema tome je li predmet viđen tjelesnim osjetilima, maštom ili umom. Ona nije vidjela nijednim od ta tri načina, nego tzv. ulivenom kontemplacijom. No, Terezija je trijezna. Zna da je žena i to – čak – zla žena, kako sama piše (usp. *Ž.* 10,8). Zato joj je važno da zna je li sve što doživljava u skladu s istinama katoličke vjere (usp. *Ž.* 10,8). Označavajući svoj put, ona naglašava da je u dvadeset sedam godina nutarnje molitve dospjela jednako daleko kao i oni koji su pokorom i kreposnim životom napredovali četrdeset godina (usp. *Ž.* 10,9). Njezin put je dakle molitva, a ne izvanredna pokora i askeza. Razlikuje četiri stupnja svoje molitve: početnička, kao vađenje vode iz suhog zdenca, potom molitva mira – kad već postoje sprave za navodnjavanje vrta i tako milosti dotječu. Zatim, treća, molitva nepotpunog sjedinjenja, koja je kao

13 Usp. K. Rahner, *Mystik (theologisch)* u *LThK* 7, 743.

voda iz rijeke. Bog je vrtlar i sve radi sam. Napokon – molitva sjedinjenja (usp. Ž. 11–19).

Od izvrsnih iskustava Božje blizine spomenut ćemo najprije iskustvo govora. Događa joj se, osobito nakon pričesti, da odjednom razumije sve što prije nije shvaćala. Kao da joj je netko u duši sve protumačio (usp. Ž. 18,10). Dobiva od Gospodina čak izričita objašnjenja riječima (usp. Ž. 18,14 i 19,9). Te su riječi nekad same, bez viđenja, a nekad popraćene viđenjem onoga koji joj govori. Gospodin joj zna govoriti o njezinom duševnom stanju, o onome što treba činiti, o tome kako da moli, o drugima i o sebi. Kad se htjela posve odreći sebe, Isus joj reče: „Ne može biti drukčije, kćeri. Nastoj prije svega da imaš pravu nakanu i slobodu od stvari. Upravi pogled na me i neka tvoja djela budu u skladu sa mnom” (usp. *Izvjestaji* /I./ 11). Kad je jednom razmišljala, zašto nema u javnosti ushita čula je odgovor: „Za sada to nije potrebno. Već si dovoljno povjerovala u ono, što želim. Ipak treba paziti na slabosti onih koji sve tumače zlim” (I. 12). Zaokupljena obnovom reda jednom je čula riječi: „Ti čini što možeš. Ostalo pusti meni da učinim i ne uznemiruj se. Ocu mome si draga i Duh Sveti te ljubi” (I. 13). „Uvijek želiš trpljenja, a onda ih otpatiš. Ja raspoređujem stvari, ali ne prema tvojoj slabosti i osjetljivosti, nego u skladu sa željama koje su u tebi. Vidiš da ti pomažem. Budi stoga hrabra. Za života ćeš vidjeti kako se rascvao red Djevičin” (I. 14). O svom ispovjedniku čula je riječi: „Njemu je sada dobro: svidaju mi se njegova djela” (I. 15). O budućnosti crkve svetog Josipa u Avili čula je: „Doći će vrijeme kad će se u toj crkvi događati mnoga čudesa i zvat će se svetom crkvom” (I. 22). Ona ne samo da čuje te glasove nego tumači kako se mogu razlikovati Božji glasovi od glasova praznine i podsvijesti ili Zloga. Božje glasove ne čuje uhom, ali ipak mnogo istinitije i jasnije nego ušima (usp. Ž. 25,1). Božje riječi se ostvaruju i to je znak istinitosti. Kad nešto molimo, učini nam se obično da čujemo Božji glas, a to je samo glas naših želja. Međutim, razlika je to velika od stvarnog Božjeg glasa. To će shvatiti onaj koji ima iskustvo (usp. Ž. 25,3). Može i um govoriti, no odmah se primijeti da govori um, i nije toliko jasno, više je kao da govori u buci i ne sluša, sam stvara riječi i može zašutjeti. Kad Bog govori, to se ne može. Zatim, riječi iz uma ne proizvode ništa, a Božje riječi govore i čine, mijenjaju dušu, osposobljavaju je, daju radost, prosvjetljuju, odnose muke, tjeskobe i nemir, raznježuju srce i slično.

U svojim viđenjima Terezija je bila Duhom uzdignuta do trojstvenog Boga.

Jednom, u čežnji za pričješću, došla je u crkvu i zahvatio ju je zanos u kojem je vidjela otvorena nebesa i na njima prijestolje i iznad toga drugo prijestolje na kojemu je bio Bog. Vidjela je i živa bića kako drže prijestolje i pomislila da su to evanđelisti. Zatim vidje mnoštvo anđela, ali ljepših od ostalih, po čemu zaključuje da su to serafi ili kerubi. Zanos je trajao puna dva sata (usp. Ž. 39,22–23). Jednom je u molitvi jasno spoznala tajnu Trojstva.

U jednoj duševnoj mucii ukazao joj se Gospodin i uzdigao joj duh sve do Oca govoreći: „Dajem ti ovu koju si mi dao.” Uživala je pri tom silnu radost (usp. I. 2).

Na Petrovo, dok je bila u molitvi, zamijeti zaprepaštena da je Isus pored nje. Zaplakala je, a nakon njegovih riječi se smiri. Nije vidjela ni tjelesnim ni duševnim očima, nije bilo imaginarno viđenje, ona ga je osjećala. Ode ispovjedniku i ovaj joj

protumači da se u takvo viđenje najmanje može umiješati zloduh. Viđenje je to kao svjetlost sunca, kaže Terezija (usp. *Ž.* 27,3).

U jednoj je molitvi vidjela samo Gospodinove ruke (usp. *Ž.* 28,2). Nekoliko dana kasnije vidjela je i njegovo lice. Kasnije će ga gledati cijelog. To u njoj budi najprije strah i zbunjenost, a onda sigurnost i mir (usp. *Ž.* 28,2). Na blagdan sv. Pavla, kod svete mise, prikazao joj se uskrsli Krist (usp. *Ž.* 28,3). Opisuje da je i davao nastojao da joj predoči Gospodina, ali joj je odmah bilo jasno da je to laž, jer nema one velike slave i živosti kao kad Bog to daje sam. Osim toga, duša se smućuje, dosađuje, uznemiruje i gubi pobožnost i nasladu u molitvi. Tri do četiri puta je imala takva viđenja prije mise (usp. *Ž.* 28,10). Konačno, i plodovi su vidljivo drugačiji, tumači Terezija, i ne mogu doći ni od mašte (usp. *Ž.* 28,11). Gospodin joj se uvijek ukazivao kao uskrsli i u hostiji. Rijetko se ukazivao na križu, u vrtu ili s trnovom krunom, a samo katkad je nosio križ (usp. *Ž.* 29,4).

Za jedne molitve, dok je osnivala novi samostan, u crkvi je u zanosu vidjela Krista koji joj je zahvalio za sve što je učinila za njegovu Majku.

Jednom je imala viđenje duže od jednoga sata i tada joj je Isus rekao: „Gledaj, kćeri, što izgube oni koji su protiv mene. Ne propusti da im to rekneš” (*Ž.* 38,3).

Nakon toga viđenja nestalo je u njoj straha od smrti. Uvidjela je, gledajući nebeske tajne, da smo samo putnici na zemlji. Ovaj svijet joj se čini kao san i šala prema stvarima koje je gledala u zanosima.

Jedne večeri, za molitve, Gospodin joj je pokazao njezin loš prošli život. Te je riječi zastidješe i zadadoše joj muku. Zaplakala je. Nakon te muke, koja ju je duboko ponizila i kroz koju je upoznala svoje pravo stanje, pala je u zanos i vidje Isusa kao čovjeka u velikoj slavi. Dana joj je jasna spoznaja da je Isus u naručju Očevu.

Dok je bila u velikoj tami, ukazao joj se Gospodin i utješio je (usp. *Ž.* 39,20). Jednom je posumnjala u viđenje, a onda joj se ukazao Gospodin i rekao joj: „O djeco ljudska, dokle ćete biti tvrda srca?” (*Ž.* 39,24). Jedne noći nije mogla spavati, te je povraćala i mučila se, a onda počela plakati i tužiti se. Isus joj se ukazao i rekao joj neka njemu za ljubav to sve podnosi (usp. *Ž.* 40,20).

Svetica naglašava da nikad nije željela takva viđenja od straha da ne budu utvara i halucinacija. Ali, nije mogla odbiti da joj to pokaže Gospodin. Čini joj se da je sve to za spas njezine duše (I. 1).

Jednom poslije pričesti Isus je sjeo do nje i tješio je, a onda joj govorio da je u Presvetom sakramentu stalno na zemlji i da se poslije uskrsnuća ukazao Gospi. Bilo je to 1579. godine, dakle tri godine prije smrti (usp. I. 3).

Na dan uoči *Duhova* zahvatila ju je žestina kao da će joj duša izletjeti iz tijela. Iznad sebe je vidjela goluba koji je imao krila od školjkica i koja su širila oko sebe sjaj. Čuo se šum i ona je osjetila užitak i mir i gotovo je bila izvan sebe. Od onog je dana osjećala silnu ljubav prema Bogu i učvrstila se u krepostima (usp. *Ž.* 38,10 i 11).

Drugi puta je vidjela istoga goluba nad glavom jednog dominikanca, ali s više sjaja. Bilo joj je pri tom rečeno da će ovaj svetac prvesti mnoge duše k Bogu (usp. *Ž.* 38,12).

Drugi puta, u koru poslije Povečerja, vidje *Gospu* u slavi, s bijelim plaštem pod kojim je zaštićivala novi samostan i sestre (usp. Ž. 36,24).

Jednom je vidjela *Gospu* gdje stavlja bijeli plašt na jednog dominikanca. *Gospa* joj je rekla da mu daje plašt zbog službe koju joj je učinio i da će njegovu dušu sačuvati u čistoći bez smrtnoga grijeha. Taj je čovjek kasnije umro pokornički i sveto. I ukazao joj se u slavi i saopćio joj je mnoge stvari (usp. Ž. 38,13).

Na Veliku *Gospu* vidjela je u zanosu Marijinu slavu na nebu.

Ona je imala i viđenje *anđela* sa svoje lijeve strane u tjelesnom obliku. Ona ga opisuje kao malenog i lijepog, kao da je zapaljen i ima strijelu na čijem je vrhu ogranj, te je tom strijelom njoj probo srce i otvorio veliku ljubav prema Bogu (usp. Ž. 29,13). U jednoj je molitvi vidjela anđele i osjetila Božju blizinu.

Imala je viđenje *sv. Petra Alkantarskog* godinu dana prije njegove smrti. A i poslije njegove smrti također više puta kad joj je govorio i pomagao pri osnivanju novih samostana (usp. Ž. 27,19).

Za podizanja je jednom ugledala Krista na križu koji joj je rekao utješne riječi za rektora isusovaca. Vidjela je i mnoge članove Družbe Isusove na nebu s bijelim zastavama u rukama (usp. Ž. 38,14–15).

Jednom je na sprovodu vidjela kako se *đavli* grabe za pokojnika. Moleći za dušu jednog svećenika vidjela ga je, iako je umro u starosti, kako kličući ulazi u nebo. Jednu mladu redovnicu je vidjela kako nakon molitve odlazi iz čistilišta u nebo. Jednog dana pod misom vidjela je kako se u društvu s Gospodinom nalazi jedan časni brat Družbe Isusove. Jednog drugog pobožnog brata vidjela je kako ide izravno u nebo. Vidjela je i stupnjeve njihove slave (usp. Ž. 38,29–31). Nad glavama neke isusovačke braće vidjela je nebo dok su se pričešćivali (usp. Ž. 39,25–27). Gospodin joj jednom govori, a drugi puta daje samo razumjeti. No, obično su one nerečene stvari jasnije od onih izgovorenih. Jednom je tako doživjela svoju dušu kao da je ogledalo. A u središtu tog ogledala bio je Isus. Razumjela je tada kako izgleda duša u teškom grijehu, kako duša otpadnika, a kako čista duša (usp. Ž. 40,5).

U dugoj molitvi pred Presvetim ukazao joj se svetac, čiji je red nešto oslabio. Držao je knjigu i dao joj pročitati slijedeće: „U budućnosti će ovaj red procvasti i imati mnogo mučenika” (Ž. 40,13). U dugoj molitvi, dok je pribivala misi zornici, ukaže joj se šest do sedam redovnika iz tog reda s mačevima u rukama. U drugom zanosu gledala je bitku u kojoj se hrabro bore redovnici toga reda. Isti svetac joj se ukazivao još nekoliko puta i obećao da će je preporučiti Gospodinu (usp. Ž. 40,14–15).

Doživjela je i viđenje (u duhu) mjesta u paklu na kojem je trebala biti zbog svojih grijeha. Užas viđenja i unutarnjih muka i tjeskoba osjeća kao užas i nakon pet godina.

U jednoj noći, dok je molila krunicu, spopade je zanos i tada je u kratko vrijeme vidjela svoje pokojne roditelje i imala je osjećaj da je uznesena u nebo (usp. Ž. 38,1).

Vidjela je također kako su u Bogu prisutne sve stvari. Ona ne zna opisati kako to vidi, ali osjeća i vidi po plodovima tih viđenja da je to nešto duboko i snažno (usp. Ž. 40,9).

Idući jednom na pričest vidjela je dva đavla kako obuhvaćaju grlo svećenika koji je dijelio Pričest. Razumjela je da je taj svećenik u smrtnom grijehu. Uz to je vidjela i slavu Gospodinovu. Time je spoznala kako je strašan grijeh i što duguje Bogu (usp. Ž. 38,23).

Njezine su molitve za sebe i druge bile uslišane. Dok je jednom molila za povratak vida jednoj dragoj osobi, ukaže joj se Isus pokazujući ranu na lijevoj ruci i istrgnuvši desnicom veliki čavao iz rane. Gospodin joj reče neka moli njemu na slavu i on će uvijek uslišiti. Nakon osam dana spomenutoj osobi se povrati vid (usp. Ž. 39,1). Drugom zgodom je molila za svoga teško bolesnog rodaka i ovaj je ozdravio. Jednom je molila Isusa da odvrati od moralnog zla osobu koju je Terezija voljela. Usrdno je molila u samostanskoj pustinji i čula glasove poput žubora vode, a ništa nije razumjela. Shvatila je, zbog unutarnjeg mira, da ju je Isus uslišao. I doista se tako dogodilo (usp. Ž. 39,2–3).

Jedna osoba je zanemarila molitvu u vrijeme kad je ona bila neizostavno nužna, a svetica je molila za nju mjesec dana. Tad je ugledala đavla kako srdito kida neke listiće. Terezija je shvatila da je uslišana njezina molitva. Doista se ta osoba skrušeno ispovjedita i obratila. „Na moju je molbu”, kaže doslovno svetica, „naš Gospodin oslobađao duše od teških grijeha, druge je dizao do veće savršenosti i to često. Izbavljao je duše iz čistilišta i činio druga čudesna djela” (usp. Ž. 39,5).

Jedan ju je svećenik zamolio da pita Gospodina treba li on primiti biskupiju da tamo služi. Dobio je odgovor: „Kad spozna istinito i jasno da je pravo gospodstvo ne posjedovati ništa, može je primiti” (usp. Ž. 40,16).

3. TEOLOŠKI KRITERIJ I IZVOR TEOLOŠKE SPOZNAJE

Istina je da se kršćanska teologija ne može baviti samo analizom izraza i oblika prijašnjih iskustava, nego se mora upustiti i u analizu novih iskustava i tako prodrjeti do ranijih, koja se kriju pod starim, često za nas neprikladnim i zabačenim tumačenjima. No, tu nailazimo na niz poteškoća.

Ponajprije kriterij teološke spoznaje je Crkva sa svojim učiteljstvom. Izvor pak teološke spoznaje je objava, koja se nalazi u Svetom pismu i tradiciji. Objava je završena smrću posljednjeg apostola i ne može više biti novih objava. Već objavljene istine mogu se produbljivati i proširivati, ali ne mogu se dobiti nove. Isus je vrhunac i punina svake objave. Nakon njega nema Bog što više objaviti. Stoga se čini da sve objave nakon toga nemaju važnosti i ne donose ništa novo.

Kriterij teološke spoznaje ne može biti privatna objava. Time bi se otišlo u subjektivizam, koji bi podijelio teologiju i vjeru. Teološka norma je neponovljivo iskustvo apostola zapisano i predano, te učiteljska interpretacija tih iskustava od strane Crkve.

Privatna objava se ne obraća cijeloj Crkvi, nego pojedincu i zato ne obvezuje druge vjernike. Takva objava je biblijski utemeljena u nauku o karizmama kao od Duha Svetoga danim darovima i impulsima. Ona je privatna objektivacija milosti spasenja i time transcendentalna objava. Ona je znanje kojeg Bog nekome daje u određenoj situaciji. Važno je da ta privatna objava bude u skladu sa crkvenom

tradicijom i javnom objavom. Budući da je riječ o objektivaciji i refleksiji milosti u dubini duha, normalno je da te objave nose karakteristike osobe, vremena, socijalnih uvjeta i shvaćanja, te predodžbi i mentaliteta. Ne može se stoga jednostavno govoriti o sasvim pravim i sasvim krivim objavama – misli K. Rahner.¹⁴

No, teologija je „fides quaerens intellectum”. Teologija, prema tome, ne barata samo s izričajima učiteljstva i Svetoga pisma. Ona je vjera koja traži svoje razumijevanje. Osim toga, tradicija nije samo usmeno predani polog učiteljstvu Crkve nego i vjera življena u Crkvi i izražavana u molitvi i životu vjernika. *Lex orandi – lex credendi*.

Osim toga Duh Sveti uvodi Crkvu u svu istinu i podsjeća je na ono što je Isus govorio (usp. Iv 14,26). To podsjećanje događa se preko znakova vremena izvana i po nutarnjem govoru iznutra. Takva iskustva i znakovi korigiraju i pomažu teološku spoznaju. Jer, teološka spoznaja je nadnaravna spoznaja vjerničkog duha prožetog i prosvijetljenog Božjim Duhom. To je, dakle, ne samo govor čovjeka nego i Boga. Nova iskustva Boga uvode suvremenu sadašnju Crkvu u iskustva prve Crkve i time prijašnje doživljavanje i iskustva posadašnjuju. Tako podsjećaju i praktički čitavu Crkvu na početke. Zato ona mogu biti i kriterij ali i izvor dublje i bolje teološke spoznaje.

Zanimljivo se podsjetiti da su baš iskustva apostola, slična Terezijinim iskustvima, bila kriterij teoloških zaključaka u prvoj Crkvi i izvori prave teološke spoznaje.

Tako je Petar u Jopi imao viđenje u kojem je spoznao da nema razlike u spase-nju između pogana i Židova. Njegovo viđenje postalo je odlučujuće za njegovo djelovanje i za odluke i teološke spoznaje na prvom saboru u Jeruzalemu.

Petar u Cezareji rješava teološko pitanje krštenja pogana time što je vidio da su dobili iste darove Duha koje su i apostoli dobili na dan Duhova. Iskustvo Kornelija i njegovih ukućana je odlučilo o Petrovim jeruzalemskim pitanjima: „Ako im je Bog dao iste darove kao i nama, tko sam ja da se suprotstavim Bogu?” (usp. Dj 11,17). Iskustvo je, dakle, u apostolsko doba bilo kriterij teološke spoznaje i ujedno izvor nove spoznaje.

Zanimljivo je također usporediti iskustva koja su opisana u Novom zavjetu s iskustvima koja ima sv. Terezija. Sv. Pavao je imao česta iskustva Boga i mnoga od njih su zapisana u Novom zavjetu. Jednako i sv. Petar i drugi. Za đakona Stjepana se kaže: „Ali on pun Duha Svetoga uprije pogled u nebo i ugleda slavu Božju i Isusa gdje stoji s desna Bogu pa reče: Evo vidim nebesa otvorena...” (Dj 7,55–56). Za Kornelija u Cezareji se kaže: „U viđenju, negdje oko devete ure dana, ugleda on jasno anđela Božjega gdje dolazi k njemu” (Dj 10,3). U isto vrijeme Petar u Jopi ima viđenje: „Dok mu pripremahu (ručak), pade on u zanos. Gleda on nebo rastvoreno...” (Dj 10,10–11). On o tome kaže ovako: „Molio sam se u Jopi kad li u zanosu ugledam viđenje” (Dj 11,5). A dok je bio u tamnici, dogodilo mu se ovo: „Pojavi se anđeo Gospodnji, te svjetlost obasja ćeliju. Anđeo udari Petra u rebra,

14 Usp. K. Rahner, *Privatoffenbarung* u *LThK* 8, 772–773.

probudi ga i reče: 'Ustaj brzo'. I spadoše mu verige s ruku" (Dj 12,7). O vjernicima u Antiohiji izvješćuju nas Djela apostolska: „Dok su jednom obavljali službu Božju i postili, reče Duh Sveti: 'De mi odlučite Barnabu i Savla za djelo na koje sam ih pozvao'" (Dj 13,2). Za vjernike u Maloj Aziji se kaže: „A učenici se ispunjahu radošću i Duhom Svetim" (Dj 13,52). U Troadi je Pavao imao spoznaju: „Noću je Pavao imao viđenje: 'Makedonac neki stajaše i zaklinjaše ga: 'Prijeđi u Makedoniju i pomози nam'. Nakon viđenja nastojali smo odmah otputovati u Makedoniju uvjereni da nas Bog zove navješćivati evanđelje" (Dj 16,9). Dok je Pavao bio u tamnici u Filipima, dogodilo se ovo: „Okol ponoći Pavao i Sila molili su, pjevajući hvalu Bogu. Odjednom nastaje potres veliki..." (Dj 16,25). U Korintu opet: „Jedne noći reče Gospodin Pavlu u viđenju: 'Ne boj se, nego govori i ne daj se ušutkati! Ta ja sam s tobom, i nitko se neće usuditi da ti naudi'" (Dj 18,9). Dok je bio u Efezu, „Bog je činio čudesa nesvakidašnja po rukama Pavlovim, tako te bi na bolesnike stavljali rupce ili rublje s Pavlova tijela, pa bi s njih nestajale bolesti i zli duhovi iz njih izlazili" (Dj 19,11). O jednom zanosu u Jeruzalemu pripovijeda Pavao: „Pošto se vratih u Jeruzalem, dok se jednom moljah u hramu, padoh u zanos i vidjeh Gospodina gdje mi govori" (Dj 22,17–18). Drugi puta se opisuje ovako: „Iduće noći pristupi mu Gospodin i reče: 'Hrabro samo! Jer kao što si za me svjedočio u Jeruzalemu, tako treba da i u Rimu posvjedočiš!'" (Dj 23,11). Na putovanju za Rim doživio je ovo: „Noćas mi se ukaza anđeo onoga Boga čiji sam i kome služim te reče: 'Ne boj se, Pavle! Pred cara ti je stati, i evo Bog ti daruje sve koji plove s tobom.' Zato, razvedrite se, ljudi! Vjerujem Bogu: bit će kako mi je rečeno" (Dj 27,23–25). U Drugoj poslanici Korinćanima Pavao kaže za sebe: „Dolazim na viđenja i objave Gospodnje. Znam čovjeka u Kristu: prije četrnaest godina – da li u tijelu, ne znam; da li izvan tijela, ne znam, Bog zna – taj je bio ponesen do trećeg neba. I znam da je taj čovjek bio ponesen u raj i čuo neizrecive riječi, kojih čovjek ne smije govoriti" (2 Kor 12,1–4). Međutim, i sa Zlim se on susreće: „I da se zbog uzvišenosti objava ne bih uzoholio, dan mi je trn u tijelu, anđeo Sotonin, da me udara, te se ne uzoholim" (2 Kor 12,7).

Tome još možemo dodati i druga iskustva iz Novog zavjeta. Kod Isusova krštenja Ivan Krstitelj je vidio goluba nad Isusovom glavom. Na Taboru Petar, Ivan i Jakov vide Mojsija i Iliju i Isusovu slavu. Uskrsna ukazanja apostolima i učenicima, bilo ih je čak do pet stotina, jesu ista ili slična iskustva. Ovamo pripada i ukazanje anđela Zahariji, te dolazak Gabrijela Mariji da joj navijesti utjelovljenje, zatim ukazanje anđela Josipu u snu. Ivan za sebe kaže u Otkrivenju: „Ja Ivan, brat vaš i suzajedničar u nevolji... u Isusu: bijah na otoku Patmosu. Zanih se u duhu u dan Gospodnji i začuh iza sebe jak glas kao glas trublje" (Otk 1,9–10). Mogli bismo tome pribrojiti i Isusovu kušnju od strane Zloga u pustinji i njegove molitve i time bismo dobili jasniju sliku o tome da je čitav Novi zavjet prepun ovoga što je Terezija doživljavala i da je to normalna stvarnost Isusova i poisuova razdoblja.

Čitajući objave, viđenja i zanose zapisane u Novom zavjetu dolazimo do uvjerenja da je Terezija imala gotovo istovjetna iskustva. Dolazimo do zaključka da je njezino iskustvo normalno kršćansko iskustvo. Ona, dakle, ne donosi ništa novo, nego potvrđuje objavu u Novom zavjetu. Baš time ona postaje kriterij teološke spoznaje. Zapisana, naime, iskustva u Novom zavjetu mogu se dublje razumjeti

samo iz iskustva vjernika danas. Kakva su Isusova čudesa bila *nekoć*, stvarna ili ne, može se sa sigurnošću znati samo tako da ih vidimo da se i *danas* događaju. Osim toga, Novi zavjet je pisan Duhom Božjim, a ne ljudskom logikom. On se stoga i može razumjeti u istom Duhu.

U tom smislu može se reći da je Terezijino iskustvo izvor teološke spoznaje. Ne, kao da bi to bila nova objava, nego je njezino iskustvo izvor dubljeg i svestranijeg spoznanja iste izvorne objave.

Objava naime ima izvor u Svetom pismu i tradiciji. Tradicija je apostolska i crkvena. Apostolska je završena sa smrću apostola i prenosi se usmeno i preko apostolske hijerarhijske sukcesije. No, tradicija je i samo življenje vjere u Crkvi. Crkva je kriterij za Sveto pismo i tradiciju. Crkva kao živa zajednica nosilac je objave i norma proxima iste objave. Življena vjera u cjelini Crkve je, dakle, kriterij i izvor teološke spoznaje. Već sama živa vjera jest habitualna svijest Crkve i time habitualna teološka spoznaja. Terezija kao član te žive zajednice i kao ona čije se iskustvo slaže s učiteljstvom i vjerom Crkve (što je pokazano proglašenjem svetom i crkvenom učiteljicom), pa ujedno i s prvim iskustvom Crkve zapisanim u Novom zavjetu, nosi habitualnu svijest te Crkve i življenu vjeru iste Crkve. Ona je tako teološko mjesto, na kojem se može crpsti refleksna svijest Crkve, a to znači refleksna teološka spoznaja.

Kako to da je u Crkvi došlo do nepriznavanja iskustva kao izvora teološke spoznaje? Odakle rascjep između institucionaliziranog kriterija teološkog istraživanja i iskustva kao kriterija istog istraživanja? Taj rascjep je isti onaj koji se događa u napetosti između Evandjelja i dijeljenja sakramenata, karizmatске međuakcije i hijerarhijskog reda u zajednici, između slobode i zakona i napokon napetost između biografske drame osobnog obraćenja i školovanog religioznog odgoja.¹⁵ Iskustvo naviještanja Kraljevstva Božjega jest iskustvo Isusove smrti i uskrsnuća i ujedno stvarno iskustvo susreta njegovih učenika s Uskrsnim.

Isus se, za razliku od rabina, pozivao na obraćenje, a ne na poučavanje, na preokret života, a ne na teološku izobrazbu. Crkva je međutim morala stvoriti formule, simbole vjere i katekizme i tako informacijski posredovati spas. No to je odvelo u nestajanje iskustva, a time i u sve manje razumljivo posredovanje naukom i sakramentima. Sve više je postajalo važno moraliziranje, nasuprot molitvenom iskustvu spasenja. To se još jače prekvalificiralo na nauk uvođenjem krštenja djece.

Nema sumnje, Crkva treba instituciju, ali ona od toga i trpi. Ona treba hijerarhijsku službu protiv kaotičkog individualiziranja, no ona je time u opasnosti da frustrira stvaralačku individualnost. Ona treba nauk protiv teorija, ali je time u opasnosti da birokratizira spas. Ona treba jasan opis uloga i službi, no ona je time u opasnosti da postvaruje svoju religioznost. Ona treba kontrolne i koordinacijske institucije, no time ujedno nadomješta živu dramatiku vjere sa stalnim mijenjanjem istih ubga.¹⁶ Time se istodobno dogodilo da je jezik Crkve većinom nesituacijski, izrađer u kabinetima funkcija i uloga u Crkvi, i onda neshvatljiv ljudima u

15 Usp. P. Eicher, Die verwaltete Offenbarung, u *Concilium* 3 (1978) 141.

16 Usp. P. Eicher, 14v. čl. u *Concilium* 3 (1978) 143.

životnim situacijama. Crkva zato treba katalizator, prevodioca svoga jezika iz funkcionalnog u životni. To se može dogoditi samo po novim iskustvima u pojedinim crkvenim razdobljima. U vremenima, u kojima je crkvena služba bila jača od iskustva, vjera je slabila. U kriznim vremenima Crkva se vraćala opet iskustvu vjere i stvarala nov jezik za novo vrijeme. Tako nastaju i nestaju vremena kriza i novih bolnih radanja u Crkvi. No, ne dogodi li se to iskustvo, tada najprije nastaje vrijeme apologetskog razdoblja za crkvene službe, a nakon toga opet nužni povratak prvotnom iskustvu. Stalna pitanja teologa i nosilaca crkvenih službi, zašto crkveni nauk ne dopijeva do vjernika i kako bi trebalo govoriti da bi ih ljudi shvatili, nije problem jezika, nego vjerskog bitka. Mnogi se pitaju nije li otuđenje crkvenog učiteljstva od iskustva postalo prenaplašeno u suvremenom katoličanstvu¹⁷.

Za biblijsku i patrističku tradiciju kršćanska objava je sadašnje događanje iskustveno doživljeno i teoretski reflektirano. Međutim, sv. Toma će tumačiti objavu ne kao stalno događanje, nego kao završen događaj, sada prenošen naukom kontroliranim crkvenim učiteljstvom. Tako se dogodilo da se iskustva vjernika moraju skrivati i privatno događati i da su nekako ispala iz vjere. Autoritet crkvenog učiteljstva sve odlučuje i postavlja se kao „super kriterij” – veli Kasper.¹⁸ Time je, međutim, i nezabludivi „sensus fidelium” postao pasivna nezabludivost u kojoj vjernici postaju pasivni slušatelji vjere. Nikakvo čudo ako se Crkva time otcijepila kako od vlastitog vjerskog, tako i od društvenog iskustva. Služba se suprotstavila proročkom duhu. Služba čuva i prenosi prijašnje formule, te kontrolira sadašnje proroke, no ona može živjeti u sadašnjosti samo ako se proročko događanje i govorenje sada događa.

Ipak, problem nije u tome što se u Crkvi uspostavilo snažno učiteljstvo, nego u tome što se istisnulo proroštvo i iskustvo. Treba ipak napomenuti da se to nije dogodilo samo krivnjom prenaplašenog učiteljstva, nego i zbog razvoja racionalističkog mentaliteta u društvu, zbog suprotstavljanja uma mitu, religije tehničkom mentalitetu.

Drugi vatikanski sabor je rehabilitirao iskustvo u Crkvi time što je stavio nove naglaske na odnos Objave i povijesti, zatim time što je postavio zahtjev stahne reforme Crkve i naglasio novu vrijednost proročkog iskustva laika. Sabor je osim toga naglasio da se Objava događa u riječi i djelu i jedno na drugo su upućeni (DV 2). Djela nisu samo čudesa, nego naprosto Božje spasonosno djelovanje. Naglašavanjem svjedočenja iskustvo se pokazuje nužnim i neizostavnim.

4. ZAKLJUČAK

Terezijino iskustvo Boga slaže se s iskustvom opisanim u Novom zajetu. Terezija je proglašena svetom, a to znači da je njezino iskustvo, koje ju je posvećivalo stvarno i spasonosno, te u skladu s Kraljevstvom koje je Isus navijestio i ostvarivao. Crkva ju je proglasila i učiteljicom Crkve, a to znači da je njezino iskustvo

17 Usp. P. Eicher, nav. čl. u *Concilium* 3 (1978) 143.

18 Usp. W. Kasper, cit. u *Concilium* 3 (1978) 144.

– jer ona samo iz toga crpi znanje i učenje – u skladu s učenjem Crkve. Tako to iskustvo može biti kriterij teologije i ujedno izvor novih teoloških spoznaja. U atmosferi crkvenog otvaranja izvornom, vjerskom, evandeoskom iskustvu Terezijino iskustvo postaje poticaj i ohrabrenje u novom evangelizatorskom radu Crkve, koji se bez iskustva Boga uopće ne može događati.

ZUSAMMENFASSUNG

Der vorliegende Artikel behandelt die Gotteserfahrung von Theresia von Avilla und will diese Erfahrung verstehen als Kriterium der theologischen Erkenntnis und als Quelle des neuen theologischen Erkennens.

Der Artikel hat drei Hauptteile.

In dem ersten Teil wird der Begriff Erfahrung in seiner Komplexität herausgearbeitet.

Im zweiten Teil wird die Gotteserfahrung von Theresia von Avilla dargestellt.

Im dritten Teil wird diese Gotteserfahrung kritisch mit der Erfahrung im Neuen Testament konfrontiert. Aus dem herausgearbeiteten Begriff der apostolischen und kirchlichen Tradition wird dann ersichtlich, wie die Gotteserfahrung von Theresia ein theologisches Kriterium und Quelle der theologischen Erkenntnis sein kann.

Am Ende des Artikels wird dann gezeigt, warum eine Kluft zwischen dem Glauben als Doktrin und dem Glauben als Erfahrung in der Kirchengeschichte entstand.